

पाटीदार सुवाध

—काव्यमाळा.

(भाग १ लो.)

साहित्यनी सत्ता.

खिन्नं चापि सुभाषितेन रमते स्वीयं मनः सर्वदा ।
 भ्रुजान्यस्य सुभाषितं खलु मनः श्रोतुं पुनर्वाञ्छति ॥
 अज्ञाज्ज्ञानवतोऽप्यनेन हि वशीकर्तुं समर्थो भवेत् ।
 कर्तव्यो हि सुभाषितस्य मनुजैरावश्यकः सग्रहः ॥

चित्ते, क्लेश अनेक होय तदपि साहित्यी ते शमे;
 मीन प्रसथी सांलल्युं यदि जरा ध्विछा इरी थाय छे.
 मानी-मूर्ख अधायने पश करे अं ओक शक्ति अहो !

माटे संयय सर्व कोछी करणे साहित्यनो सर्वदा !!!

अनुवादक—वीरज.

प्रयोगक अन्त प्रकाशक.

लीळादास हाणीदास लीलाशी नीजरीया.

નાંચો ?

—સાહિત્યના શોખીનો માટે—

“પાટીદાર સુબોધ કાવ્યમાળા

ભાગ ૨ જો.

અને

—નોવેલના શોખીનોને માટે—

—“પાટીદાર પ્રબોધ ચંદ્રિકા”—

આ પુસ્તકો તૈયાર છે. છપાવવા જેની ઇચ્છા હોય
તેણે અમને લખવું.

મી. ભીખાભાઈ કે. બીલાશી
નીજરીયા.

કો. મહાધરપુરા દાગીઆશેરી-મુસ્ત.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૬૭૫૬ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ૫૧૨૧૬૧૨ રૂઝ્કાદા ૩૧૮૫ માસ
૯

વિષય ૬-૧૬

પાટાદાર સુબોધ

કાવ્યમાળા.

(ભાગ ૧ લો.)

‘સરસ્વતી દેવીને’

(દ્રુતવિદ્યમ્બિત વ્રત)

દાન દયાળી સરસ્વતી દેવી છે,

મીઠડી કાવ્ય સરિત રેલાવીરે;

પ્રગ્મરી પુષ્પ પરાગ અવનવી,

‘ભીલાશી’ સદાથે સદા સરસ્વતી.

“ભીલાશી”

પ્રયાગક એન્ડ પ્રકાશક.

ભીખાભાઈ કાળીદાસ ભીલાશી નીજરીયા.

હે. મલીધરપુરા દાળીઆશેરી મા-સુરત.

સુરત ચૌદાના પુલ ઉપર, ટાંકીની પાસે આવેલા ‘શંકર’
પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં નારાયણરાવ લક્ષ્મણરાવ નીકમે છાપ્યું.

આવૃત્તિ ૧લી

સને ૧૯૧૭

પ્રત ૫૦૦

કીંમત ૬ આના.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

અમદાવાદ ૫૬૫૬

ગુજરાતી કાંપીરાઈટ-સંગ્રહ શ્રી ૩૬૬

પ્રસ્તાવના.

દરેક સાહિત્યને પ્રસ્તાવના હોવીજ જોઈએ. તેવા પ્રચારને લઈને આ કાવ્યમાળા માટે કંઈક લખીએ તો ગૌરવાજ્ઞી નહિ ગણાય.

કાવ્યમાળાના કાવ્યોની પ્રસ્તાવનામાં લેના યોજકને સ્વાનુભવની વાર્તા સિવાય કંઈ નવિનતા ન હોય આ 'પાટીદાર સુખોદિ કાવ્યમાળા' મહારા તરફથી અને કેટલાક પ્રખ્યાત લેખકો તરફથી યોગ્યલી છે. આ કાવ્યમાળાના કાવ્યગુંજનનો આનંદ મહારા જ્ઞાતિઅધુઓને સકળજનોના સુહૃદોને મળે એવી અમૂલ્ય ઇચ્છાથી આ 'પાટીદાર સુખોદિ કાવ્યમાળા' પ્રસિદ્ધ કરી છે.

ગુર્જરગીરામાં સાહિત્યનો શોખ દરેક અધુને છે. તેથીજ તનમાં, મનમાં, ને જ્ઞાતીમાં સુધારો વધારો થયે જાય છે આપણી જ્ઞાતીમાં સુધારાની વિશેષ વૃદ્ધિ થાય એજ શુભ આશયથી આ 'પાટીદાર સુખોદિ કાવ્યમાળા' વિભુની અમૂલ્ય કૃપાથી સકળ હો! દરેક પાટીદાર અધુ જ્ઞાતીઅભિમાનથી કે સાહિત્યના શોખથી, મહેને આશ્રય આપી કિનેજન આપશે તો મહારો પ્રયત્ન સકળ થયો મા'ત્ર કંઈક અંશે સંતુષ્ટ થઈશ.

આ કાવ્યમાળાનાં કાવ્યોનું જ્ઞાતિઅધુઓ તેમજ અન્ય અધુઓ રસપાન કરી ઉત્તરિપર આવશે, તો અ પોત્ત જ્ઞાતિ કાવ્યોનો શ્રમ 'ભિલાશી' સકળ થયેલો માનશે એજ અનિમ ઇચ્છા. અસ્તુ.

મહારા પ્રેમી અધુવર્ય રા. ડાહ્યાવલ્લ શોમેશ્વર ત્રિપાઠી ઉર્ફે મુસાફિર પંડોળીકર લેખકો આ 'પાટીદાર સુખોદિ કાવ્યમાળા' પ્રગટ કરવામાં બનતી સહાય આપી છે તેને માટે લેખકો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર નહિ માનું તેટલો ઓછો છે.

આ કાવ્યમાળાનાં પ્રુદ્ધ પ્રખ્યાત લેખકોએ કાળજીપૂર્વક તપાસ્યાં છે. છતાં જો કદાચિત્તુ ભૂલ રહી ગઈ હોય તો સુધારી વાંચવા નમ્ર વાચના છે.

ૐ શાન્તિ, શાન્તિ, શાન્તિ:

સૂર્યપુર. } લી. સ્નેહાબીલાષી સેવક,
તા. ૨૦-૧-૧૯૧૭. } લીઆભાઈ કે. લીલાશી નીજરીયા.

મસ્ત મુસાફીર પ્રત્યે

પ્રેમ ટહુકો.

પ્રેમ પ્રેમ કરનાર—મસ્ત પંડોળી ગામના;
પ્રેમીલા છે પ્રેમાળ—પ્રેમે પ્રેમી રસ યોગતા !
ઘડાલો ગુર્જર બાળ—હમને બહુ છે પ્રેમીલો !
પ્રેમ હૃદય ભરનાર—કાવ્ય તણો છે શોખીલો !
પ્રેમ પ્રભુ જપનાર—કલરવ કરતો મીઠડા !
ઉર ઉઘાળ નાર—પ્રેમ હૃદ સદા તરે !
કેકારવ શા થાય—અમોલા રસે રસભર્યા !
પ્રેમી ગુર્જર બાળ—ધન્ય છે તૂજ પ્રેમને !
પ્રેમ કુસુમ અર્પીને—ટહુકા કરે હું પ્રેમના !
નિર્મળ હૃદયે ઝુંકી રહ્યો—ગુર્જરગીરાએ ખેલતો !
રસ ભર્યા છે પ્રેમથી—પાટીદાર સુખોદમાં !
કાવ્ય સરિતે નાહિ—પ્રેમે બહુ રસ યોગતા !
ઉર તણી ગુંજે અમોલી—પ્રેમામૃતનું પાન છે !
મુગ્ધ મીઠડીયાં ગાન—ઘડાલાં લાગે પ્રેમથી !
અન્તરપ્રેમે વધાવવા—પ્રેમ ભરેલો આવીયો !
'ભીલાશી' પ્રેમી બની—કલરવ પ્રેમીલા શા કરે ! !

લી. લુમારો,

“ ભીલાશી ”

❧ પ્રુફે વાંચતાં મળેલો એક અભિપ્રાય વાંચો. ❧

પ્રશંસા પત્ર.

બંધુ 'ભીલાશી,'

આપના તરફથી અવર્ણીય પ્રેમના પ્રભાવવાળી 'પાટી-
દાર સુબોધ કાવ્યમાળા'નાં પ્રુફ વાંચી ઘણોજ આનન્દિત
થાવું છું. કાવ્યમાળાનાં કાવ્યોનો વિશેષ વિચાર કરું છું, તેમ
તેમ મારી વિશેષ પ્રતીતિ થાય છે કે તમને આ કાર્યમાં
અમોલો વિજય મળ્યા સિવાય રહેશે નહિ. તે જ્ઞાતી સ્વાનુ-
ભવથી અલંકૃત થએલ અદ્ભૂત કાવ્યમાળા થશેજ !! ગુર્જર
સાહિત્યમાં પાટીદાર બંધુના ઉપયોગી આ કાવ્યમાળા
પહેલવહેલીજ છે. તો અમોલો કાવ્યગુંજનનો આનન્દ લેવા
આપને દરેક પાટીદાર બંધુ તો શું પરંતુ અન્ય વર્ણ પણ
શુભ આશયથી કુસુમવત વધાવી લેશે !!

વિભુકૃપાથી તમારો પ્રયત્ન સફળ હો ! અમૂલ્ય
વિજય મળો !! અસ્તુ.

મુસાફિર પંદોળીકર.

પાટીદાર સુબોધ કાવ્યમાળા ભાગ ૧ લો.

‘વિભુપ્રાર્થના.’

(શાર્દૂલ વિકીટીત વૃત.)

ભીતી લેશ નથી રહેતી સૃષ્ટિમાં, આનંદ અવનવે,
ખાઈ પી કલ્લોલતા ભુવને વિભુ, તારાથી ભૂમંડળે;
ભાસે છે રવી શશી ગ્રહ નવલા, તેજેમય દીપતા,
ઈશ પ્રેમ તણી અચિન્ત્ય કૃતિથી, જીવો બધા ઓપતા-૧
કે વળ વિશ્વમાં કૃતી કરી અહા, પ્રીતી, દયા છે બધે,
ભિન્ન ભિન્ન સ્વરૂપે રહે છે વિભુ, જનો કદી ના કળે;
લાલચમાં લથડી પડ્યા જન સૌ, ધંધે મર્યા સર્વદા,
શીખામણ સદ્ગુણ આપો નિત્યે, હે વિભુ વંદુ સદા-૨
ની શા પાપ રૂપ ટાળીને બંધુઓ, સુખી સદા થાયરે,
આત્મવત્ સર્વ પ્રાણી ગણી ખ્યારાં, દુઃખી દુઃખ ટાળોરે;
શીષ્ટાચાર શ્રેષ્ઠ શમ-દમ અર્પો, વિભુ - તમારી કૃપા,
પેટ શત્રુ મારી સહાય કરજો, શ્રેષ્ઠ કાર્યો એ સદા-૩
વાંચિત કૃણ દો સહાયે રહીને, નીતિઓ સુધારશો,
ચક્ષુઓ દિવ્ય દ્રષ્ટને પ્રભુ ખ્યારા, ફાની જગે તારશો;
કવ્ય શું કથે મિત્ર બંધુ સઘળા, પ્રાણી સમસ્ત રહ્યા,
ને હુ સર્વપર વિભુ માગે તારો, ‘ભીલાશી’ માગી રહ્યા-૪

“ભીલાશી.”

લંબક-મુસાફીર પડાળીકર.

ટપકતાં આંસુડાં.

(મંદાકાન્તા)

મીઠાં મીઠાં ખરખર થતાં આંસુડાં તો વહેતાં,
 વહેતાં વહેતાં ટપટપ પડે ગાલ ઉબળુ ઘણેરાં;
 રેતાં પાપો ઝટપટ ખરેખાત તેતોજ જશે !
 આંસુડાંથી ટપટપ થતાં પ્રેમીથી તો હશાશે તૃશાશે.
 દહાવો મીઠો આ જગત સુખોનો નકી અશ્રુ અરેરે !
 રે ! રે ! ત્યાંતો નયન સરતાં આશકોને ખરેરે ! !
 મીઠાં રૂડાં આંસુ ટપકી, હૃદયના ઘાજ જશે,
 મીઠું બિન્દુ ટપ નજ થયાં મુરખા તો ગણાશે.
 નિર્મથુ છે તો રડરડ કરો દેહધારી જીવેરે,
 રે ! મૃત્યુથી હૃદય પટમાં પ્રેમના જાય દહેરે !
 વહેતું વહેતું હૃદયિરલ પ્રેમ છલાછલ થાશે,
 કિન્તુ આ દહાવ સુખ સમ આ રોહથી ના ભૂલાશે.
 પ્રીતી હૈયે મધમધ થતાં અશ્રુથી રમ્ય થાયે,
 રે ! રે ! સૃષ્ટિ અમર રહેશે જાન એમજ ગાશે.
 આશાઓ મોહમત્સર સર્વે તો ખશેરે કદાપિ,
 કિન્તુ તેનો કલરવ ખશે ના અમૂલો તથાપિ.

પરોપકારી પાટીદારને.

ગઝલ.

પ્રભુ આ દુઃખ દરિઆથી, પ્રેમીલા બાળકો તારો;
તવ થાશે પ્રભુ ખ્યારા, પરોપકારી કૃષિકારો.
ઉત્તમ ભૂમી ભલે દીધી, અમૂલી તે શું કરવાની,
શ્રેષ્ઠ ઉદ્યમ જો સહાશે, ભલા ? ભંડાર ભરવાની.
કલ્પવૃક્ષ ખરી ખેતી, મનવાંછિત ફળો આપે;
પાટીદાર ખની દાતાર, જગતનાં દુઃખડાં કાપે.
પૃથ્વી છે અધિકાધિક, લક્ષ્મી થકી પ્રેમી ખ્યારા;
કૃષિ તણી ખરી માતો, લક્ષ્મી તેના થકી ખ્યારા.
સુખ દુઃખ તણા આધાર, કૃપિના ઉદ્યમે નિર્ધાર;
જેમાં પુણ્ય ઘણાં ખ્યારા, ઉદ્યમ ખીજ છે અસાર.
આચારો જાળવે પોતે, સહુ વર્ણ તણા ભાઈ !
દયા દાંના કરવા સહાશે, જીવન સ્વર્ગીય છે સાઈ.
કૃષિકાર તણા વેરી, નહિ કે દીન થાવાના;
બધા દોસ્તદાર થાયે, ગુણ પ્રભુના ગાવાના.
ઉત્તમ કૃષિ બંધુ મહારા, ફકીર અમીર આધાર;
તવંગર થાઈને પોતે, તવંગર કરે નિર્ધાર.
પ્રેમી પરમાત્મા સહાયે, સંકટ સૃષ્ટિનાં નિવારો;
મુસાફર શું ગાવાનો, કૃપિનો જય ઉચ્ચારો.

· ઉત્તમોત્તમ કૃષિ ·

ગઝલ

ભૂતળના સુખ શોધકો, ખરે સ્વર્ગ અહીંઆ છે;
 કૃષિ આ ખલકમાં કેવી, જીવનનું સુખ એમાં છે.
 ભોગો ભલી ભાતના કેવા, નીવારે ભૂખની પીડા;
 પુરાણી છે કળા કેવી, કરાવે નવ નવી કિડા.
 જનો સહુ દિન દુઃખી, રહે કૃષિકારની આશે;
 કેળવે જો ધરતી માને, વિષમય દુઃખ તે કાપે.
 પાલનહાર એક પ્રભુ, પાલક ખીજે કૃષિકાર;
 વિદ્યા વિનય છે એથી, કૃષિનો જ્ય જયકાર.
 વ્યાપાર હુન્નરથી શ્રેષ્ઠ, જીવન છે જગનું તેથી;
 પરોપકારી પાટીદારો, ટાળે છે દુઃખને એથી.
 ઈશ્વરાર્પણ ખુશિયે, કૃષિને હલકી ઠરાવે;
 અહા! ગુણ હીણ કેવા, પોતાનું પેટ વગોવે.
 ઉદ્યમ ખેતીનો ઉત્તમ તેમાં ના ખોટ જાવાની;
 મુસાફિર અહા કેવી, તેનાથી જાંદગી જાવાની.

પર ઉપકારીને

ઉદ્યમી અમીયાન કરાવે, દુઃખી તણાં દુઃખને ભૂલાવે;
 પ્રભુ સાથે હૃદય મિલાવે, પર ઉપકારી ખરા !
 પ્રેમી અન્તરે સદા રહેશે, મહેનતે બહુ દુઃખો રહેશે

દુષ્ટ અવ ગુણો ભૂલવશે, પર ઉપકારી ખરા !
 ટાઢ તાપ સહે અન્ય માટે, જીવન અર્પે છે શીર સાટે;
 પાટીદાર નિષ્પાપે રહે ઘાટે, પર ઉપકારી ખરા !
 બધી આલમના એ છે પ્રેમી, નથી હૃદયે કંઈ વહેમી;
 સુખ ઉપજાવે સૌને નેમી, પર ઉપકારી ખરા !
 રસકસવાળી કરે ધરણી, કૃષિ થકી ઉત્તમ કરણી;
 સકળે શુભ ખેતી વરણી, પર ઉપકારી ખરા !
 સુધારો કરી દીધો જગમાં પ્રેમ પ્રગટાવ્યો પૂર્ણ અંગમાં;
 મુસાફિર કહે પાટીદારો, પર ઉપકારી ખરા !

કૃષિ માટે વિભુ પ્રાર્થના.

ગજસ.

પ્રેમ પ્રભુ અહા ખ્યારા, શરણ ત્યારે રહેવાના;
 દીન બંધુ ખેતી માંહે, અમીના પાક લેવાના.
 સર્વજ્ઞ હૃદય નાથ, તમોથી શું અજ્ઞણ્યું છે:
 ઉત્તમ કૃષિ છે બેહાલે, ખરે ! બહુ દુઃખ તાણ્યું છે.
 પ્રાણી માત્ર પ્રભુ ખ્યારા, પાટીદાર સ્થાયે રહેવાના;
 દીનબંધુ કૃષિ માંહે, નાખો તેને દુઃખ સહેવાનાં.
 આલમ જીવન છે જેમાં, સંકટો નાખો તે કાપી:
 વિપતનાં વાદળાં તોડો, હૃદયમાં હિમ્મત આપી.
 પાંચસો પગાર જો હોયે. સંતાનો નીજ તે પાળે,

આખી આલમના દાતા, પાટીદાર સર્વને પાળે.
ઉત્તમ કૃષિ અહા કેવી, જીવનનાં દુઃખ ટાળે છે;
મુસાફિર કે' કૃષિકારો જીવન સ્વર્ગીય ગાળે છે.

પટેલખંધુ કૃષી દુઃખ હરનારી.

(હોરી-તાલ દીપચંદી)

- પટેલખંધુ કૃષી દુઃખ હરનારી, ધનભંડાર ભલા ભરનારી. ટેક.
કૃષી થકી ઓ પટેલખંધુઓ, મંગળ મંગળકારી,
પાલણુ પોષણુ પ્રેમે કરીને, દિન બેલી થાનારી;
દુઃખ કૃષી હરનારી— પટેલખંધુ. ૧
રાગી વેરાગી તેને લીધે, ભૂખ દુઃખ સંહારી,
ધનાઢય થયા છે કૃષી લીધે, ધન્ય ધન્ય કૃષી માડી;
કૃષી જયજયકારી— પટેલખંધુ. ૨
રંક રાયને ફકીર અમીરનો, લવસદા હરનારી,
ભૂમિ માને પ્રેમે ભેટી, કૃષિકાર હૃદય હરનારી.
કૃષી અરી જાય હારી પટેલ ખંધુ ૩
જીવન સફળ કરશે સત્વર, કૃષી જય કહે નરનારી,
મુસાફિર-ભીલાશી ખ્યારા, કૃષીથી હર્ષ અપારી;
વિજયી કૃષી હરનારી, પટેલ ખંધુ ૪

કૃષીનો વિજય.

૫૬.

કૃષીનો સદા વિજય છે, ભાઈ કૃષીનો સદા વિજય છે ! ટેક
જેના થકી આલમ ઠરતી, ઉપકારી એ બહુ છે ! ભાઈ ૧
અખુટ ભંડાર ભરનારી, કૃષી નિષ્પાપી છે ! ભાઈ ૨
ભક્તિ નીતિ તેને લીધે, સદાયે રહી છે ! ભાઈ ૩
સમ દમ શાન્તિ દેનારી, અમૂલ્ય અમૃત દે છે ! ભાઈ ૪
પાવક પ્રાણી પોષણ ત્હારે, પ્રેમે કરવાનાં છે ! ભાઈ ૫
પ્રાઈ પ્રેમલ કૃષી માતા તમારાથી જય છે ! ભાઈ ૬
સૃષ્ટી સંતાન તૂજથી પ્રાસી, યશોગાન ઉચરે છે ! ભાઈ ૭
ઔદાર્ય કાર્ય તુજનું પ્રેમી, ઉપાસના ત્હારી છે ! ભાઈ ૮
તત્ક્ષણ તૃણાઓ ટાળે, નિર્મૂલ્ય તું છે ! ભાઈ ૯
અનુગ્રહ જો ત્હારી હોયે, હર્ષીત સર્વ થાયે છે ! ભાઈ ૧૦
અન્નપાન સૌ તારા લીધે, આત્મ ઉન્નતિ છે ! ભાઈ ૧૧
અખિલ અમિત ગૌરવ તારું, નિત્ય નવું ઝળકે છે ! ભાઈ ૧૨
કૃષીકાર કૃષી દયાનિધી છે, સુસાક્ષિર જય ઉચરે છે ! ભાઈ ૧૩

કામણુગારા કૃષીકાર.

(રાહ-મનમોહન મેરલીવાળો.)

કૃષીકાર કામણુગારા (૩)

લાગે સૌને ખ્યારો નવ તે છે દુઃખીઆરો;
 જનનાં દુઃખ હરનારો.....કૃષીકાર (૨)
 નોકરી ચાકરી વેપારોમાં-કૃષીકાર સોહાળો
 કૃષીકાર કામળુગારો (૨)
 મુસાફિર કે' કૃષી ખ્યારી-દુઃખીનાં તે દુઃખ હરનારો;
 કૃષીકાર કામળુગારો. (૨)

ઉપકારી કૃષી.

(રાહ-કર્મ ગતી અતી ન્યારી.)

અહો કૃષીકાર બંધુ મહારા,
 ઉપકારી આપ થયા ખરેરે.....અહો.
 કુધારા કાઢી સુધારે ભોગી,
 બન્યા શ્રેષ્ઠ કૃષી થકી ખરેરે.....અહો.
 ઘરી ઉપકારી કૃષી પોતે,
 સોહો પાટીદાર તેથી ખરેરે.....અહો.
 પર ઉપકારી લાગે ખ્યારી,
 કૃષી વીણુ નહિ ચેન ખરેરે.....અહો.
 ઉદારાત્મા ખરેખર જગે,
 મુસાફિર કે' ઉપકારી ખરેરે.....અહો.

સુધારેલી કૃષી.

(રાહ-કાળ બળ અકળ ભૂતળપર ભાવ્યું.)

કૃષી વીણુ શું છે કામણગારૂં,
રાજા રાણાનું દુઃખ હરનારૂં;
સાધુ સન્યાસીનું ચિત્ત કાર્યું.....કૃષી વીણુ.
સુધર્યા પાટીદારો પોતે, સુધારી કૃષી પણ પોતે.
દુઃખડું તેમનાથી હાર્યું.....કૃષી વીણુ.
મહેનત મોટી છે કૃષીમાં, અઢળક વીત્ત છે પણ એમાં;
દુઃખ દરિદ્રીને આલ્યું.....કૃષી વીણુ.
બંધુ મહારા પ્રેમી ખ્યારા, રાજા રાણા તમથી સારા;
મુસાફિર કે' જીવન કૃષીથી રઢીઆળું.....કૃષી વીણુ.

‘કૃષીકારની કામધેનું’

ગઝલ.

અયે કૃષીકાર ખ્યારા, તહમારાં કામ મહોટાં છે;
બન્યા છો જગ ઉપકારી, ‘કૃષી કે કામધેનું છે’.
પ્રેમી ભૂમી વિષે ફરતા, જગતનાં દુઃખને હરતા;
કૃષીની જય ઉચરતા, ‘કૃષી કે કામધેનું છે’.
ઈચ્છીત ભોજને જમતા, દુઃખીના દુઃખને હરતા;
સંતોષી સમતા ધરતા, ‘કૃષી કે કામધેનું છે’.

ઉજાળી આત્મા પોતે, સુધારા પ્રેમથી ગોતે;
 પ્રેમે ચીત બહુ લોભે, 'કૃષી કે કામધેનું' છે'.
 વધી વિદ્યા અને લક્ષ્મી, રહી સર્વત્ર પર રશ્મી;
 દુઃખ સૌ કર્યા ભરમી, 'કૃષી કે કામધેનું' છે'.
 અખૂટ ભંડાર મળશે, કૃષી બહુ દુઃખડાં હરશે;
 કળા ઇશની સૌ કળશે, 'કૃષી કે કામધેનું' છે'.
 કૃષીકાર કિર્તી મેળવશે, દયા ક્ષમા સદા ઝરશે;
 કૃષીથી ઇચ્છીત મળશે, 'કૃષી કે કામધેનું' છે'.
 વિભુનું ધ્યાન ધરવાને, પેટ પોષણ કરવાને;
 મુસાફિર કહે રળવાને, 'કૃષી કે કામધેનું' છે'.

‘મુખ્યાધિષ્ઠા કૃષીમાતા.’

(રાહ-વિષય વાત મમ માત તજીને)

એ.....

મુખ્યાધિષ્ઠા કૃષીમાતા સદા તેને જ્ય તું દે,
 સ્ખાભાર તેનો માની બંધુ કૃષી પ્રત્યે પ્રેમ જોડી દે;
 ફીકર તેથી ટળશે ખ્યારા કૃષી અમૃત સૌને દે,
 રહેવા સુખે કૃષીકાર સૌ કૃષીશાસ્ત્ર તું પઢવા દે;
 કૃષી થકી નીતિ બુધ્ધિ કૃષી દુઃખડાં તોડી દે,
 એ.....મુખ્યાધિષ્ઠા કૃષીમાતા.

સદા તેને જ્ય તું દે.....

‘કૃષીકારોને કંઈક.’

કૃષીકારો કહેવાઓ સારા,
 પાટીદાર દુઃખ હરનારા.
 કૃષીના કામથી,
 આત્મના નેમથી,
 પાળો પોષો આલમ તમામ,
 કુધારો કાઢી સુધર્યા તમામ.
 કૃષીકારો કહેવાઓ સારા,
 પાટીદાર દુઃખ હરનારા.
 તનને ધનથી,
 અમોલા મનથી,
 કૃષી કેળવણી ઉર સ્થાપો,
 મુસાફર કહે જય મહા થાવો.

‘વિજય પ્રાર્થના.’

ગઝલ

આલમના આશ્રયદાતા, તમેને પ્રેમે વંદુ છું;
 પુરો મનકામના વિભુ, મનમાં એજ ઇચ્છું છું.
 ફના આલમની માંહી, નેહ છે પ્રેમથી પ્યારો;
 વાંચી છે તમારી માળા, આર્યાવૃતના છે આધારો.

ય્યોવન ઋષી ભલે હતા, કાર્યો કરતા કૃષીનાં;
 છે પાટીદારનો અધુ, મહાકાવ્યો ભર્યાં રસમાં.
 તેજેમય માળા તમારી, માં'નું પાન થશે જગમાં;
 જ્યો સુખોધ આ ગ્રંથે, વિજય કૃષીકારનો જગમાં.
 તાંબુલ વિહારની પેઠે, ભુષણ સાહિત્યનું એ છે;
 મઝા અવનવી એથી, વિજય વિજય સૌ કહે છે.
 નેહી 'ભિલાશી' પ્યારા, જગે જય તમ થાવો;
 લાવણ્યમયી એ કાવ્યો, યશોદાનંદ સાંચ થાવો.
 ગેખી અવાજે રવ થાશે, આત્મ ઉન્નતિ અમોલી હા;
 છે પાટીદાર સુખોધે, પરાભક્તિ અમોલી હા.
 ભાઈ શું વિનવું તમને, શેષ મુસાફિર કહે છે;
 ઇશ મહેશ તમ સહાયે, જય મુસાફિર. ઉચરે છે.

ભારતમાં સૂર્યોદય.

(લેખક-બાલકવિ જામનગર.)

મંદાકાંતા.

થાયે છે આ ઉદય રવિનો પૂર્વમાં પૂર્ણ તેજે,
 જગો જૂઓ ભરતભૂમિના બાલ ઉદ્યોગ કાજે, ✓
 ગાઢા ઘાટા લય તિમિરનો થઈ પ્રકાશી પ્રભા આ
 છોડી ઊઠો વિષમ નરતી નિંદને મેળવે વા—૧

વીતી ગઈ છે સકલ રજની મોહની તો પછી કાં ?
 સૂતા તાણી છવ્વીશ ગજની સોડ અજ્ઞાનની આ
 ઉઠા ભુઓ શુધ ગગનમાં લાલિમા છે છવાઈ,
 ગાઓ ગાઓ પરમ પ્રભુના ગૂણને નિત્ય ભાઈ—૨

સૂતાં સૂતાં નવલ ઉમદા વખત ખોયો પલંગે,
 આંજે કાલેકરિશું કરતાં દાટ વાળ્યો ઉદ્યોગનો વિલંબે,
 ટાળી આ સૌ ઢિલપ કરવા ઉદ્યમી બંધુ જાગો
 વર્ષા તાપો શિત દિવસ બધા સેહવા શક્તિ માગો—૩

ખોલો ચક્ષુ દુખદ અતિ આ નિંદને તો પિછાનો,
 આલસ્યેથી ખચિત ન રહ્યો અન્નનો એક દાણો,
 એવી નિદ્રા અરર ગણતાં પ્રીતિનું પાત્ર લાન્ને,
 ચેતો ચેતો સમય હજી છે આદરો ઉદ્યોગ કાન્ને—૪

છે સૌ કાંકાં સકલ સમજે વ્યર્થ વાચાલતાથી,
 જેથી સાધો વિમલ તનની ઉન્નતિ શીઘ્રતાથી,
 છોડી સ્વાર્થો સરલ દિશના ઉદ્યમો સૌ વધારો, ✓
 દેશોન્નતિ મહિં સુહિતના 'બાલ' માર્ગો મુધારો—૫

તમાકૂદેવીનું સામ્રાજ્ય.

પ્રયોગક-‘બાલકવિ’ જામનગર.

કવ્વાલિ.

અમલ છે આકરો મહારો સહુને પ્રાણથી પ્રિય છું,
નાતબતેં ન જુદારો કલ્પીની દિવ્ય દેવી હું,
ગણાયે પૂર્ણ વિદ્વાનો ધર્મમાં ચુસ્ત જે પૂરા,
ન તજતા તે બિચારાઓ માહરા પ્રેમમાં શૂરા—૧

કવી કે લેખકો મૂળને જરા પણ દૂર નવ કરતા,
સપાટો દઈ પ્રિતે નાકેં કાવ્ય લખવા કરે ધરતા,
ટીનની દાબડી રૂડી ચમકતી કાચ રંગેથી,
રૂપાની બનાવિને તેમાં ભરે મુજને ઉમંગેથી—૨

કેવડો કે ગુલાબીનો સુગંધી પટ દઈ પ્રેમે,
ટેસથી ચપટી લઈ નાકે ધરે રૂમાલને નેમે,
વળી કોઈ લઈ હથેલીમાં ચુનો લેળી ચુરો કરતા,
ટાપલી ત્રણ લગાડી મહો વિકાસીને મહી ભરતા—૩

કરે થૂ થૂ ઘડી પહોરે છતાં મુજને ન છોડિ શકે,
પાનની સાથમાં લેળે વધારે ટેસ જેથીં ટકે,
કઈ તો ગોળને લેળી મસાલાયેથીં રગદોળી,
ચલમ ભરી બેસથી ખેંચે થવા હૈયા તણી હોળી—૪

હનુમત પુરુષના જેવી લાંબી તંહે રાખિ બહુ જખરી,

ગડગડાવે પલંગેથી હુકો મન આણિ મગરૂરી,
પલ આસોંદરાના કે ટીંબરૂના લઈ પ્રિતે,
મને પધરાવી તે માંહી વાળી થાતા ખુશી ચીતે—૫

કાંડિ સળગાવી મુજ બાળે પ્રથમ મુજ ભક્ત લઈ હાથે,
છતાં હું ટેસને આપૂં હૃદયમાં રાખની સાથે,
ગોળિયો વાળિને સેવે આણિને મોદ બહુ મનમાં,
પાતરાંની ચિરૂટ ફૂંકે ગણાતા જે સુધારકમાં—૬

સહૂ પીએ સુંઘે આવે બધે સ્થળ માહુરી વસ્તી,
પુરૂષની શી કથા જ્યાંહે સ્ત્રીયો પણ દાંતપર ઘસતી,
ઘસે તેના જુઓ દંતો ખાય તેના ખુણા ન્યાળો,
સૂંઘતાના જુઓ કપડાં ફૂંકતાનો હૃદયમાળો—૭

ભરે મુખ નાક દુર્ગંધે દાંત કોહાય પણ છેને,
ભલે છાતી બળી બતી મુકે નવ ભક્ત કદિ મુજને,
જૈન તીર્થકરો પૂજે શાક્ત દેવી ભજે પ્રીતે,
મુસલમાનો કહે અલ્લા શૈવ શંકર સ્તવે ચીતે—૮

વૈષ્ણવો વિષ્ણુને ભજતા ઇશૂને ખ્રિસ્તિઓ સ્મરતા,
સહૂ નિજ પંથથી અળગા કદી પણ નાહિં વિચરતા,
એક ધર્મી નહી માને બિજનૂં તત્વ પ્રાણાન્તે,
ધર્મભેદો ન મુજ પાસે અજબ સત્તા મહારી છે—૯
ભેદ નવ ભક્તમાં મારો રૂડી અદ્વૈતતા શી આ ?

ગણે છે સેવ્ય સ્વયં મારો વહીને ધન્ય મુજ વાવા
પુરૂષ સ્ત્રી મુખ કે ડાહ્યો ગરિખ કે દ્રવ્યનો દરિયો,
'બાલ' યુવાન ને વૃદ્ધો સંઘ મુજ પ્રેમથી ભરિયો—૧૦

ભરતભૂમી.

(પ્રયોજક-બાલકવિ જામનગર.)

નિર્મળ નલજળ લહરીમાંથી,

પ્રજ્વલિત તમચસ્ત મેદિની,

પ્રગટ થઈ તું ભારત જનની !

દિવ્ય દિત્તી શું દિનની ?— ૧

ઉપજ્યો ત્યારે વિશ્વે કલરવ,

લક્ષ્મીભાવ પાણુ પ્રગટ્યો અભિનવ,

ઉદ્ગમથી તુજ હૃદય વધ્યો બહુ

સકલ જીવ જંતુમાં— ૨

તારી જ્યોતિ થકિ એ સમગ્રે,

કૃષ્ણ રાત્રિનું પ્રભાત થાયે,

દીનધરા ચડી ઊર્ધ્વ ગતીએ,

ઉત્સવ શિખરે ઊંચે— ૩

સ્થિરચર વહતા 'ઓ જગજનનિ !

જગધ્વાત્રિ તું જગત્તારિણી,

જય જય પ્રિય ઓ મંગલરૂપિણી,
જગપાવનિ મા ભારતભૂ—

૪

માત તમારા ચરણ સ્પર્શથી,
ડોલે ધરણી અતિ દુર્બથી,,
પ્રેમ ગીત ગાયે અંતરથી,
જગમોહિની મા તારાં—

૫

ગગન વ્યાપ્ત બનિ નૃત્ય કરે છે,
ઉપર ઇન્દુ રવિ નિત્ય ફરે છે,
મુગ્ધ ઉદ્ધિ આ ચરણે પરિને,
ધિર ગંભીર ગર્જે છે—

૬

શુભ્ર ક્ષીણનો દિવ્ય મુગટ ધરિ,
અંગ છુપાવે સાગર લહરી,
મુક્તાહાર હૃદયપર રાજે,
સિંધૂ ગંગા યમૂના—

૭

નિર્જલ તમ મરુભૂમીમાં,
ભીષણ રૂપ તણી નવ ઝીમા,
શ્યામલ સુંદર રૂપ કોઈ સ્થળ—
જોઈ જગત હાંસે છે—

૮

(બંગકવિ દિનેશ્વરલાલ રાયની કવિતાપરથી સચિત. ભેરવીની

અવગાં ગવાય છે.)

પ્રબલ પવન વન માંહિ વહેતો,
 અવિશ્રાંત ગર્જના કરતો,
 કોકિલ ગાનથી મિશ્રિત થાતો,
 તમ ચરણે મા સેવે— ૬

પ્રેમ શાન્તિ તમ હૃદયે વસતી,
 કંઠ માંહિ ચિર શુભ અભયોક્તી,
 હસ્ત કમળમાં અન્નની સ્ફૂર્તી,
 ચરણે મુક્તિ વસે છે— ૧૦

કાલું બાલુકું ઘેલું તારું,
 નિરખિ તને મન રમતું મારું,
 અખિલ વિશ્વની ધન્ય તું માતા !
 અહો ભાગ્ય 'બાલ' તણા— ૧૧

બાળલગ્ન.

લેખક—‘લીલાશી’ નીજરીયા.

વસંતતિલકા.

જ્યાં બાળમાં મનુષ્યતત્વ નથી છવાયું,
 ત્યાં લગ્નગીત ગૃહિણી મુખથી ગવાયું,
 શું ઢિંગલા ઢિંગલી લગ્ન મહીં તણાયે ?
 રે ! જ્ઞાનવાન ક્યમ અંધ થતા જણાયે ?—૧
 ઉડો નેહી પ્રાણુયભાવ હૃદયે સ્પ્રસાયો,

ત્યાં બાળલગ્ન થકિ કૂરૂઢિમાં પુરાયો,
 વિદ્યા ભણાય ન વિદેશ જવાય તેમ,
 એને વળેથી નીકળાય પછીથી કેમ?—૨
 ના વીર્ય પુષ્ટ પરિપક્વ થયું પતીનું,
 ના ગર્ભ—ગ્રાહ્ય રજ છે જરિએ સતીનું,
 સંસારસૂખ તણી ત્યાં ઉપજાવી રીતી,
 સંતાન નિર્જાળ થવાની ન ધરે ભીતી—૩
 બાળા યુવાન થતી ષોડશ વર્ષ થાતાં,
 પૂરૂષ યૂવક બને વિશ વર્ષ જતાં,
 ટાળી વિચાર વચનો કરતાં કનેડાં,
 કૂસંપ દંપતિ મહિ વધી ખાય જોડા—૪
 બ્યાધી થકી પતિ જતો સ્વર્ગે બિચારો,
 સંસાર સ્વર્ગ સમ તે પછિ થાય ખારો,
 રે ! બાળકી તણી દયા કંઈ દીલ ધારો,
 ‘ભીલાશી’ ભણે લગ્ન રીત હવે સુધારો—૫

જ્ઞાતિ સુધારો.

શિખરિણી.

ગયા ક્યાં જ્ઞાતીના ઉદયકર ભાનૂ હરિ અરે !
 ખરા સ્વાર્થલ્યાગી તનમનથી જ્ઞાતી હિત કરે,
 નથી જ્ઞાતી ચિંતા અરર દિસતી કાંઈ મનમાં,

વૃથા ડાળે ફૂલી ભ્રમણ કરતા ઉચ્ચ જનમાં—૧
 કરાવે લાખોનું ખર્ચ મૃતનારે જમણમાં,
 મરે પાછા દેતાં વિમલપથ વિદ્યારમણમાં,
 થતા પૈસા પાણી ક્ષણ ઉદર-તૃપ્તિ મહિં અરે !
 પછી રાવે બાળો કરજ થકિ દુઃખી થઈ ખરે—૨
 ઉમંગે લગ્નો મહિ પણ રૂઢી એજ પળતી,
 વળી દારૂખાના મહિ પણ ન હે ખર્ચ ગણતી,
 જુદા નામો માટે ધન ખર્ચી ખર્ચાવિ દુખીયા,
 થતા જ્ઞાતીશેઠો કમચક્રલની કેવી સ્થિતિ આ ?—૩
 ત્યજ મિથ્યા રીતી હદ કંઈ કરો દ્રવ્યવ્યયની,
 ધડો ધારા સારા ધ્વનિ પ્રગટશે જેથી જયની,
 દિયો સ્કોલર્શીપો શિશુ સકલ વિદ્યાન્વિત કરો,
 કલાકૌશલ્યોથી વિપુલ ધન શાન્તી યશ વરો—૪
 સુધારો જ્ઞાતીને તનમનથી અગ્રેસર સહૂ,
 વધારો વિદ્યાની વિમલ સુખવેલી જન બહૂ,
 ‘લીલાશી’ માગી શીખો નથી હિણુપ એ બાલજરિએ,
 સદઉદ્યોગે નીતી થકિ વિષમ આ સિંધુ તરિએ—૫

કન્યાવિક્રય.

ગઝલ.

સ્વાર્થની ના રહી સીમા કલીનું જોર બહુ જામ્યું,
 પેટના બાળ વેચાણે જરી ના દીલ દુખ પામ્યું,
 પાણિ પોશી ઉછેરો શું બાળકી વેચવા માટે?
 અધિક કિંમત શું પૈસાની અરેરે છે કન્યાને સાટે
 દ્રવ્યના તેજમાં અંધા બની શું બાળકી આપો,
 ત્યજી વાતસલ્યતા પાપી બની કન્યા ગળૂં કાપો,
 બુઝો ના સ્વાર્થના સાધૂ કષ્ટ શું બાળકી માથે,
 નથી ક્યમ હૃદય ચીરાતું મિંઢળ બાંધો મડા હાથે
 બીબી ઘરજોગ થાયે ત્યાં મિયાં તો ઘોરમાં પો'ચે,
 પછી બાળા બિચારી મુકી નિશ્વાસને રોશે,
 નવલ શુધ બુધ્ધિની બાળા બાપનું માગણું દેવા,
 મુંગે મોઢે થતી તૈયાર દુખને કષ્ટ સહુ સહેવા
 ફરે કન્યા તણે નાણે પ્રથમ તો રોજ મદમાતા,
 'ભીલાશી' કહે આખરે એ તો નર્કના કુંડમાં જાતા
 દીકરીના લઈ નાણા બન્યો ધનવાન ના કોઈ,
 દુષ્ટતા જગતમાં છાઈ અક્કલને આખરૂં ખોઈ,
 લિયો ના દ્રવ્ય કન્યાનું હુણાહુણ જેર એ જાણો,
 બાલ ના વેચવા કાજે સંતતી સૌખ્ય પરમાણે

ખેતી વિશે.

મનહર છંદ.

ઉદ્યોગી પાસે પૈસો અચૂક ખેંચાઈ આવે,
કહેણી એ જગજન માંહી તો વિદીત છે,
ઉદ્યોગમાં ઉંચી ખેતી મધ્યમ વેપાર ગણ્યો,
નફ્ટ નોકરી એ પરાધીનને નિંદીત છે;
સર્વ ઉદ્યોગની હોય કમાણીની હદ કાંઈ,
ખેતીની કમાણી અણધારી ને અમૂલ્ય છે,
એક કણ બીજમાંથી મેળવે હજાર ગણું,
ખેતી હાથ ધરે તેનું દૈવ અનૂકૂળ છે—૧
રાજ કેરા ખજાનાનો આધાર ખેતીનીપર
રાજકાર્યવાહી પણ તેથી લાભ પામતા,
વેપારીના વેપારનો આધાર ખેતીનીપર,
પ્રાદ્યુક્ત ભિક્ષુક બાવા ખેડુતને આહુતાઃ
પશૂનો નિર્વાહ પણ ખેતીની ઉપર જાણે,
કડબ પરાળ બાઈ ગાયો દૂધ આપતી,
પંખી ઉડે આનંદથી પાકના ખેતરપર,
જીવજંતુમાત્ર માંહી ખેતી શાન્તિ સ્થાપતી—૨
રાખે નવ આશ કૃષીકાર અન્ય કાઈ નાણી,

પ્રભુ તણી કૃતીનાં એ મેઘને ચહે સદા,
 બાકી માંડી રાજ થકી રંક સુધી સર્વ પ્રાણી,
 ઉપભોગ ખેડુતના શ્રમનો લહે સદા;
 કીડીથી કુંજર સુધી અન્નપર નભે સહુ,
 અન્નદાતા ખેતી એક સાધન સૂજેલ છે,
 માટે કરે ખંત થકી ખેતી પાટીદાર ખ્યારા,
 દુનિયાની દોલતનું સાધન મહેલ જે—૩
 સર્વ કહે પ્રીત રત્નભૂમી ભારતને,
 વીધેનડયાં અનેક છતાં સમૃદ્ધીતણી નહીં મળ્યા,
 સોનાં અને મોતી કેરી પેદાશ જૂજ પ્રમાણમાં,
 તોય રહી સારી સ્થિતિ કૃપા એ ખેતી તણી;
 એવી પાકવાળી ભૂમીમાતની ન રહાય માગી,
 પૈસો પેદા કરવાને ફાંફાં ફેંક મારતા,
 ‘ભીલાશી’ કહે બાલ કૃષીકાર કાં નથી થતા?—૪

અભયર્યની શ્રેષ્ઠતા.

વસંતતિલકા.

જે દેહની જીવનદોરી ગણાય ખાસ,
 જેના સુખપાલનથી વ્યાધિય ન દે ત્રાસ,

- જે વીર્યરક્ષણ તણે શુભ માર્ગ સારો,
કાં બ્રહ્મચર્ય તણું પાલન ના સ્વિકારો?— ૧
- જે માંહિ વીર્ય પરિપક્વ સશક્ત હોયે,
ચિંતા કમી કદિક અન્ન મળે ન તોયે,
'જાતે નર્યા પ્રથમ એ સુખ' તેજ ભોગે,
છે બ્રહ્મચર્ય વ્રતી તે ન પિડાય રોગે— ૨
- પાળે પુરૂષ વય વીસ સુધી પ્રિતેથી,
બાળ સુવર્ષ નહીં સોળ સુધી ચીતેથી;
એ બ્રહ્મચર્યવ્રતી દંપત્તિ વીર્યવાન,
તેની સુસંતતિ થતી અતિ ગૂણવાન— ૩
- પર્વાન પાકચુટિ સેવન શક્તિ કાળે,
અષ્ટાંગ બ્રહ્મચર્ય એ થકિ જેહ રાળે,
તે કાર્ય સિધ્ધ કરતો અનેક કેરાં,
આવે ભલે અતીવ સંકટ કેં અનેરાં— ૪
- થાવા સુરક્ષણ સુવીર્યનું ચીત્ત ધારો,
રે! બાળલગ્ન કુરિતી સમુળી વિદારો,
છે બ્રહ્મચર્ય થકી બાલ સુલાલ સારા,
'ભીલાશી'એ કહ્યા કંઈક આ શુભ કાવ્યદ્વારા— ૫

ચંદાળ પીતા,

અને

એક દુઃખી બાળાનું વૃતાન્ત.

(હરિગીત.)

રજની તણી શી ગાઠ નીંદ્રા, આમ અહિં લેવાય છે,
 ખ્યારા પતીની શોધમાં, બાળા બહુ ગભરાય છે;
 પીયુ પીયુ નાં જાય મુખે, નાથ રટતી તે ઉભી,
 જાણે પપૈયે વન ગજવ્યું, ત્યમ બહુ વ્યાકુળ થઈ. ૧

શશિ કાજ પક્ષિ ચકોર જયમ, ગૂરી પડી રીખી મરે,
 બાળા અભાગિની તહિં, પિયુ મુખ જોઈ ટળવળે;
 જીવારના ખેતર તણાં, રખવાળ થઈ પોઠી રહ્યા,
 ઉઠો પતી ભોજન કરો, ભાથા અહિં રવડી રહ્યા. ૨

ભોળી ખીચારી બાળ શું, જોયે ઉઘાડી આંખડી,
 નીશ્વાસ દેતી કર્મને, ધ્રુજે અતિ બની બહાવરી;
 કાયાપિંજર સૂનું કરી, ઉડી ગયો છે હંસલો,
 રે દૈવ ! ત્હારી શી ગતી, નહિ અખંડ હસ્તે ચૂડલો. ૩

પગ પછાડે કેશ તોડે, ચીર ચારી ઉડાડતી,
 દ્વષ્ટ ખુની માત પીતાને, ગાળ ભૂંડી ભાખતી;
 આકાશથી વીજળી પડે, તે ત્યમ બાળા ત્યાં ઢળી,
 મૃદ્ધાંગ દુઃખી બાળની, આવી ગતિ ત્યાં તો થઈ. ૪

એવે અઘોરી કૃત્યનો, ચંડાળ ત્યાં આવી ચઢ્યો,
 મૃત પતિ તણી જણુશો હુડી, બાળા કને આવી ઉભો;
 ડોળા બતાવે વ્યાધ સમ, અતિ શબ્દ બોલે આકરા,
 આભૂષણો બિતારને, ભાંગુ નીકર તુજ હાડકાં. ૫
 બાળા સમય આધિન બની, આખ્યાં ઘરેણાં હાથમાં,
 લઈ ગાંઠ બાંધી દુષ્ટ એ, બીધો નહીં તે પાપમાં;
 તે ગાંઠ મૂકી દૂર બાળા, અંગ પર તે તો ધસ્યો,
 રૂઢન કરે બહુ કરગરે, નહિ તે જરી મનથી ડર્યો. ૬
 ગભરાતી બાળા જે નજીક, સરિતા મહિ કૂદી પડી,
 “રે માત ! હું બુઢી, લઈ જા જહાં મહારા પતી,
 પીતા રધુજી મહારા, માતા યશોદા પાપણી,”
 “ચંડાળ કૃત્યથી હજે ? સૌરવ નર્ક માંહે પડી.” ૭
 રધુજી તણો રવ સાંભળી, ચંડાળ મહિ કુદી પડ્યો;
 બાળા ઉગારી બૂડતીને, બાહર કાઢી લાવીઓ,
 ચરણે પડી રૂઢન કરે, કર માફ પુત્રી માંહરી,
 “પીતા કસાઈ તાહરો, સનમુખ ઉભો તાહારી.” ૮
 “પીતા અરે શા હાલ તુજ ! માતા મહારી કયાં ગઈ,”
 “રે પુત્રી ! કૃત્ય અઘોરની, જવાબા બની તે તો ગઈ,”
 “જરે કાજ પુત્રી મેં વરાવી, વૃધ્ધ સાથે ન પારથી.”
 “ઘરબાર સહુ રઝળી ગયાં, ચાલી ગયું સૌ પાસથી.” ૯
 શિલ ઉપર શિશ પછાડી, જીવન ઘાતક તે બન્યો,

‘જેવી મત્તી તેવી ગતી,’ બિહંગાર હાથ તણા રહ્યો;
 રૂઢન કરતી બાળા રહિ, કાષ્ટ બહુ ભેગાં કરી,
 ચીતા રચી પતિ સખ ધરી, કરી અશ્વિદાહ ઉભી રહિ. ૧૦
 “સંબોધિ જવાળાને કહે, થોભો પિયુ આવું જરી,
 “શું ભાગિની-વ-અભાગિની ? બની પતી સંગે સંચરી;”
 પાપી પીતા તુજ શબને, અહિ કાગ કીડા ખાય છે,
 તહિ યમના દરબારમાં, પાપી કીડા ગભરાય છે. ૧૧

બાળલગ્નની બલા

અને

કન્યાવિક્ષયનો કેર.

નિજ બાળ નાનું પારણે હજી હોય હરનિશ જુલતું,
 ખાતાં-પીતાં ન આવડે વળી વાણી શુભ ન બોલતું.
 મા બાપ લેવાં દહાણું ઝટ વેવાઈમાં વાતો કરે !
 ધરી લાકડે બસ માંકડું નિજ બાળનું સુખ સૌ હરે !-૧
 ‘સમજે ન શું સંસાર ?’ એવા બાળને પરણાવતા,
 રૂપ-ગુણ-શીલ પરખ્યા વિના અહા ! કેંકનો ભવ બાળતા.
 ધિક્કાર એ મા બાપને જે બાળલગ્નને આદરે !
 બંધન રૂઢિતું કાપવા કયમ કોઈ હિંમત ના કરે ?-૨
 બહુ પાયમાલી બાળલગ્નની ભેઈ દિલ દુઃખી થાય છે !
 સદ્ગતિ ને વિદ્યા તણું મ્હોટું મીંડું મૂકાય છે !!

વય જેમ વધતું જાય ત્યમ ભરવા ઉદર અકળાય છે.
 ચિંતા વધે ચિત્તમાં શરીરનું હીર પણ બળી જાય છે!-૩
 વિક્રય વધ્યો બહુ બાળકીનો હિન્દુના સંસારમાં,
 તેથી ઘરેઘર લગ્ન બાળકનાં અને વ્યવહારમાં.
 વર વરસ પંચોતેરનો ને હોય વહુ દશ-બારની!
 અથવા યુવતી વય વીશનું ને કંથ ઉમ્મર તેરની!!-૪
 બંધાઈ રૂઢીનાં બંધને આવાં કળેડાં જ્યાં કરે
 સંસાર રથ સમ ચક્ર વિણ ત્યાં કેમ સહેજે સંચરે?
 નીતિ ન સમજે પ્રેમની વર-વહુ નિસાસા નાંખતાં
 કારસ જીઓ! જન રૂઢિને તજતાં ન દુઃખ પામે છતાં!-૫
 મન મિત્રતા વિણ કંથ કલેશે આત્મહત્યા આદરે!
 અથવા કરી અતિ ક્રોધ કામિની કૂપમાં જઈને પડે!!
 પછી પોક મૂકે દુઃખથી મા બાપ એ નરનારનાં,
 નજરે નિહાળ્યાં ચિત્ર એવાં કૈંક આ સંસારનાં-૬
 લઈ દામ દીકરીના જીવે પણ પેટ નિજ નવ ફેડતા!
 કુળ મોટપે મોહી અધમજન બાળકી બસ વેચતા!
 'લીલામ' રે! નિજ પુત્રીનું એ ધર્મ કહો ક્યાંનો હશે?
 શી રીત એવા રાક્ષસોનો પાપથી છૂટકો થશે?-૭

જ્ઞાતિ વરા.

(ભૂજંગી)

કરું વિનતિ જ્ઞાતિબન્ધુ ! વિલોકો,

અરે ! લક્ષ્મીને પાણીમાં કેમ ફેંકો ?

થશે દંભ ને ડાળથી શું સુધારો ?

વરાનો તમે ત્યાગો સર્વ કુધારો !—૧

નથી લાભ મેંડાટા વરાઓ કર્યાથી,

નથી લાભ પુલાઈને બહુ કર્યાથી;

સદા વિનતિ ઊરમાં આ ઉતારો.

વરાનો તમે સર્વ ત્યાગો કુધારો !—૨

બધું નાણું નક્કી વરામાં જવાથી,

થશે દુઃખ ભંડાર ખાલી થવાથી.

પછી કષ્ટનો આવશે કેમ આરો ?

વરાનો તમે સર્વ ત્યાગો કુધારો !—૩

જનો બોલશે 'વાહ' બે દિન સાથે;

પરંતુ પીડા આવશે એક માથે.

અરે ! તેથી સૌ ગર્વ છોડો નહારો.

વરાનો તમે સર્વ ત્યાગો કુધારો !—૪

નહિ દુઃખમાં સહાય કેા થાય ભાઈ !

અહિં પૃથ્વીમાં સ્વાર્થની છે સગાઈ !

ખસે પાણી ત્યાં મચ્છ છોડે કિનારે.

વરાનો તમે સર્વ ત્યાગો કુધારે !—૫

ભણાવો તમે બાળને હોંશ આણી,

કરો નહિં કદી દ્રવ્યની ધૂળધાણી

સળે શ્રેષ્ઠ થાવા તણા કેં વિચારે.

વરાનો તમે સર્વ ત્યાગો કુધારે !—૬

ચહો સુખ સંસારનું સર્વદા ને,

જુના કેંક છોડો રિવાજે તમે તો

કરો જ્ઞાતિમાં અન્ય સારો સુધારો.

વરાનો તમે સર્વ ત્યાગો કુધારે !—૭

ખરી પાયમાલી બને છે વરામાં,

જનો ખૂબ પસ્તાય અંતે જરામાં !

બધી રીત એ વેદનાની વિદારે.

વરાનો તમે સર્વ ત્યાગો કુધારે !—૮

ધણો કેર થાતો દીઠો એ કુધારે;

છતાં લોક અજ્ઞાની તેને વધારે.

હજી ચેતશે તોય છે લાભ સારો.

વરાનો તમે સર્વ ત્યાગો કુધારે !—૯

સંપ.

(માલિની છંદ.)

(૧)

ઘર ઘર બસ આજે કલેશ કેવો દીસે છે ?
 દિન દિન સુખ-શાંતિ આપણી સૌ ખસે છે.
 નહિ જરી નજરે હા ! આવતો સંપ સારો
 સુજન સહુ અરેરે ! ચિત્તમાં શું ન ધારો ?

(૨)

નિજ સુખ અભિલાષે કલેશ કુડા કરો શું ?
 કપટ કરી સદા સૌ દ્રવ્યને મેળવો શું ?
 ધન ધન કરી ભાઈ ! પ્રેમ નાણે વધારો.
 પણ નિજ સીરતાણાં કષ્ટ રે ! ના વિદ્યારો.

(૩)

જગતમહિં વિલોક્યું સ્વાર્થની સૌ સગાઈ.
 નહિ વળી કદી ઇચ્છે ભાઈનું શ્રેય ભાઈ.
 કલહ કરી સદા જો ખીજ રોપો નહાઈ.
 કયમ ફળ પછી પામો શાંતિને આપનાઈ ?

(૪)

તન, મન, ધન કે' દિ જ્ઞાતિ માટે ન ધાર્યું.
 ગરિબ જન તણું ના દુઃખ કાંઈ વિદ્યાર્યું.

અધમ બની કરો સૌ કેમ બન્ધુ અમારા ?
રજ પણ ટળશે ના કલેશ તેથી તમારા.

(૫)

પ્રતિદિન સુખ પામે સંપ સામ્રાજ્ય જ્યાં છે.
ધનિક પણ કુસંપે ભીખ માગે અરેરે !
જરૂર સમજી સેવો સંપ સૌ પાટીદારો !
કુટિલ કલહ ત્યાગી આત્મદુઃખો નિવારો.

(૬)

ગર્વ તજી ગૃહ સૌ સ્થાપને સંપ સારો.
નહિ કદો બસ તૂટે કાષ્ઠનો કોથી ભારો.
મદદ દીનજનોને આપતાં દુઃખ નશો !
ઈશ પરમ દયાળુ સર્વથા રાજી થાશે !!

ખેડૂત બેઠો માળમાં.

લેખક—“ પાણુ ”

માળો બનાવ્યો રાઠનો, ગોફળુ ભુંડી છે હાથમાં;
ટાંપી રહેતો ચો ભણી, “ ખેડૂત બેઠો માળમાં.”
ઢૂકાળિઆ પંખી તણાં, ટોળાં પડે જૂવારમાં;
હો, હો, કહી ઉરાડતો, “ ખેડૂત બેઠો માળમાં.”
ગોફળુ ગોળો ફેંકતો, પંખી તડિં ઉડી જતાં;

તોપણ નહિ કંટાળતો, “જેડૂત જેઠો માળમાં”
 શી, લાવણી લલકારતો, ગાતો પદો ધીરા તણાં;
 ઉદ્યોગમાં નિરોગમાં, “જેડૂત જેઠો માળમાં.”
 શમી પડી ઘેરે ગયો, ભોજન કરી પાછો વળ્યો;
 રખવાળ શેરડીનો ખની, “જેડૂત જેઠો માળમાં”
 શીયાળવાં આવી ઘણાં, જેતર માંહે ધૂમતા;
 રસથી ભરી ખાતાં છતાં, “જેડૂત જેઠો માળમાં.”
 તોપણ નગૂરાં તે ખની, “હુકી” કહી પોકારતાં;
 કરડાક ભાંગે તે સુણે, “જેડૂત જેઠો માળમાં.”
 ગોફણ વળી શું ફેંકતો, લૂચ્યાં મહિં છુપઇ જતાં;
 રવ કર્ણુ ધારી સૂણતો, “જેડૂત જેઠો માળમાં.”
 વળી સગાં અને લેણુદારી બાકી સહુ લુટી જતાં;
 આયન્દે-અતિ ઉદ્યોગથી, “જેડૂત જેઠો માળમાં.”

રવિ કિરણો પ્રકાશે છે.

(કવ્યાલી.)

લીધી મીઠી ઘણી નાંદ્રા, ઉઘાડી આંખ જે ખંદા;
 થયા છે તારાઓ મંદા, “રવિ કિરણો પ્રકાશે છે.”
 હતાં જે રાત્રે અજવાળા, પ્રભાતે તે થયાં કાળા;
 હવે તો પ્રેમની શાળા, “રવિ કિરણો પ્રકાશે છે.”

બન્યા કંઈ પ્રેમના વાળ, બન્યા કંઈ પ્રેમના રાળ;
 છુટયાં તારો હવે જાગ, “રવિ કિરણો પ્રકાશે છે.”
 ઊડે નોખતના ડંકા, ઊડે છે પ્રેમના ઝુંડા;
 લિફ માપી જતા વંઝા, “રવિ કિરણો પ્રકાશે છે.”
 બન્યા સુરા કંઈ ધીરા, કુધારા કાપના કૂડા;
 રણે ફલ ચાખતાં રૂડા, “રવિ કિરણો પ્રકાશે છે.”
 કંઈ બારોટ લિફને, સુરા છંદો સુણાવે છે;
 ફાટી કાયર સુરા કાળે, “રવિ કિરણો પ્રકાશે છે.”

ગુજરાતીઓનું રાષ્ટ્રગીત.

(લેખક-ધીરજ.)

ગુજરાતીઓ ! ગુજરાતીઓ ! બસ સૌ અમે ગુજરાતીઓ !
 ગુજરાત કેરા વતનીઓ સર્વે ગણાય છે સૌ ગુજરાતીઓ !
 બ્રાહ્મણ, વણિક, રજપૂત શુદ્રો સર્વ બસ ગુજરાતીઓ !
 નહિ નીચ કે નહિ ઉચ્ચ કે સરખા અમે ગુજરાતીઓ !
 ધરી પ્રેમ તજીને વહેમ બહુ ઉન્નત બની ગુજરાતીઓ !
 ઉચ્ચારીએ યશ ગુજરાતીઓનો સર્વત્ર સૌ ગુજરાતીઓ !
 જડવાદ, મિથ્યા ગર્વ, ઇર્ષ્યા સર્વ તજી ગુજરાતીઓ !
 હસ્તમાં હસ્ત મેળવી સુખ માણો ગુજરાતીઓ !

ગયા તે શું સદા માટે ?

અમૂલાં રત્ન ભારતનાં ગયાં તે શું સદા માટે ?
 અટળ શ્રદ્ધા અને સુરખી ગયાં તે શું સદા માટે ?
 ધરા ધ્રુવવનારાઓ, જગતને જીતનારાઓ;
 ગયા કે રાવ-રાણાઓ, ગયા તે શું સદા માટે ?
 દુવાઈ ઈચ્છનારાઓ, પ્રણયમાં મહાલનારાઓ;
 ભક્ષાઈ રાખનારાઓ, ગયા તે શું સદા માટે ?
 ખલકમાં ખેલનારાઓ, ફકીરી બોરનારાઓ;
 ખુદાને ખોળનારાઓ, ગયા તે શું સદા માટે ?
 ફિકરને ફેંકનારાઓ, દબલના ટાળનારાઓ;
 સદા મગ્ન થનારાઓ, ગયા તે શું સદા માટે ?
 કરણ સમ દાન કરનારા, પ્રજાનું કષ્ટ હરનારા;
 જહાંમાં કીર્તિ વરનારા, ગયા તે શું સદા માટે ?
 કીધાં રણમાં અજળ કામો, અને જગમાં અમર નામો;
 અરે ! એ ગયા તે શું સદા માટે ?
 સીતા સમ કે સતી નારી, શિયળમાં ધૈર્ય ધરનારી;
 ધનંજય સમ ધનુર્ધારી, ગયા તે શું સદા માટે ?
 અહગ આખિંદ હનુમન્તા, રણાડ્ડાણમાં વિજયવન્તા;
 વળી નર કેંક ધનવન્તા; ગયા તે શું સદા માટે ?
 અભેદે જે વિચરનારા, અલખની ધુન જગવનારા;

ઋષિવર મંહેર કરનારા, ગયા તે શું સદા માટે ?
 ધરીને ધર્મની ધુરા, મહા મુશિદ હતા શુરા;
 અરે ! એ સૌ, ગયા તે શું સદા માટે ?

નિશ્ચયાત્મક-સ્વરૂપ.

ગરબી.

જગતના પટપરથી શોધો નાથ જે તમારોરે
 નાથ જે તમારો-સૌને જગત તારણુહારોરે.

(સાખી) જગતપટ દૃષ્ટે ધરો (ને) જીવો શિવપુર ધામ.
 અંતરપટ ઊકેલીને (ને) ઘટ ભાળો આતમારામ.

બાહ્ય ભાવે ભૂલ્યા સઘળા કરી તારો મારોરે. જગતના. ૨
 (સાખી) સૃષ્ટી માયારૂપ છે તજે ન આપો ધ્યાન.
 સ્થિર સમ ચિત્તને ધ્યાવતાં-ભૂલાય બ્રાંતિ તમામ.

ભૂલ ભ્રમ ! શત્રુ તારો પાસનાવે વિચારોરે. જગતના. ૩
 (સાખી) ગ્રહણ કરવા શીવપદ જ-ગત જગતજ માન.
 આવરણુ એ બદલાવતાં પ્રગટે નિજરૂપ ભાન.

ધરીને વિચાર સારો તરે દુઃખિયારોરે. જગતના. ૪
 (સાખી) તરીવરીયા આ પંથથી શીવરમણીની માળ.
 વરવા પ્રેમે શોધતિ હસ્ત ધરીને થાળ.

યોગ્યા યોગ્ય શોધનારી-કંથ આનંદકારોરે. જગતના. ૫

(સાખી) હસે વસે આલોકમાં શોક નીચ પદપાય.

હર્ષ-શોક નિવારતાં સતી ભાળે ક્ષણમાંહી.

જેઠ લે મન મગ્ને “પુનસી” વરસે અમૃતધારેરે. જગતના

ધુલીઆ એકાંતભૂવન

}

પુનસી અજુન.

મનોપદેશ.

અનિત્ય-જગકૃતિ.

સોરઠ (વારી જાતેરે સાંવરિયા.)

મરી જાવું છે ધનમાલ મેલી અહીં આખરેરે.

અહીં આખરે રે-સુવું સાથરે રે. મરી જાવું છે. ૧

મોહ મદિરા પી જની મસ્ત,

અંતે નિશ્ચે થાવું અસ્તજ.

છાંડી મદિરા જરિ અમૃતરસ આખજેરે. મરી જાવું છે. ૨

કાયા માયા જાયા ભાયા,

મા બેન અને તુજ ભાર્યા.

ધન માલ સંબંધી મિત્ર વિષે વિચારજેરે. મરી જાવું છે. ૩

મરતાં ઝરતાં અશ્રુ આંખે,

દૃઢ ચિતે તુજ લેને ખાંધે

લોહ સમ લકીયે ખોળી તનને બાળશેરે. મરી જાવું છે. ૪

સંસારે ખેંચાખેંચ ભારી,

સ્વાર્થ તણી એ છે બલીહારી.

નિજ-સ્વાર્થ રૂપામૃત ખિંદુ ચાખજેરે. મરી જાવું છે. ૫

દેખે દૃષ્ટીયે રોજ મરંતા,

ના કો' જગસિંધુને તરંતા.

સૌ હૃદયે પુષ્પોજ ખરંતા “પુનસી” ભાળજેરે. મરી જાવું છે. ૬

ધુલીઆ એકાંતભૂવન

{

પુનસી અર્જુન

ધૃશ્વરતા ?

લેખક-“ સ્નેહયોગી ”

(૧)

દેખું પિડાતી સતીઓ સર્વે વેશ્યા તો સુખ માણે છે !

અજ્ઞાની ધનવાન બને છે જ્ઞાની ભૂખે રવડે છે !

મલાઈ-મલીદો દુર્જન ખાતા સજ્જન *તાકને xતાકે છે !

છતાં દયાળુ ! ન્યાયી તું તો ! જગત સઘળું વંદે છે !

(૨)

તરેહ ! તરેહના વિષ પ્રયોગો નઝર અહિંતો આવે છે !

આ અવનીમાં અમૃત કેરું નામ માત્ર સંભળાવે છે !

રત્ન લાઘવું કઠિન કર્યું ત્હેં ! કથા 'લાલ'ની શી કહેવી ?
તુટેલ કાચના ઢગલા માંહે નઝર સહુ ઢાળી દેવી !

(૩)

ઉપકારી વૈભવ-હીણુ દેખું, દુઃખ-દુષ્કર વેઠે છે !
અપકારી તો પુર્ણ વૈભવે મોઝ ઘણેરી માણે છે !
શિતના દિવસ દુકા કીધા ગ્રીષ્મે લાંબા કીધા છે !
અહો ! દયામય ! ખૂબ કરી ત્હેં ! જગત સઘળું વહે છે !

(૪)

હુંસ રંગના ખગલા કરીઆ કહો ? ઇશ ! કારણ તેનું ?
વ્યર્થ કોયલ કાળી કીધી ! હું વળી ! તેમાં શું બાણું ?
ગુણ-અવગુણ પર ધ્યાન કદાપિ ઇશ ! તમે શુ આપોના ?
સદ્-વિવેક ! ખરેખર ! દાખી ! કાર્ય કંઈ કેમ કરતોના ?

(૫)

કેંસા-વનમાં 'મધુકર' પોતે દિવસ સઘળો કહાડે છે !
ચંદન-વનમાં સર્પો સુખે નિજ-જીવન ! ગુબારે છે !
શૈવાળ કરી ત્હેં ! હંસો માટે બળી કાકને લીધે છે !
દયા ! દયાળુ ! આ અવનીમા પુરેપુરી બતલાવી તેં !

(૬)

મહા-સાગર ત્હેં ખારો કીધો શ્યામ ! સરિતા છે મીઠી !

પ્રાદ્ધાણ્ય-કુળમાં કીચ પાકે ! અંબુજ રચના શી કીધી !
ભારે દુઃખ ભારતને માથે હિન્દુ હોઈ વર્ષાવ્યું છે !
પ્રભો ! રચના ભારી કીધી ! ન્યાયી પાણું દર્શાવ્યું છે ?

(૭)

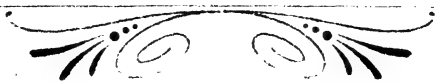
ધનવાન ભલે ! વિણ પુત્રે મરતા ગરીબને દશ પંદર દે !
ન્યાય પરાયણ ! ભારી તું તો ! હૃદય ત્હારું કેવું કંઈ ?
સૂર્ય-શશીના પિન્ડે રાહુ ! આજે પણ પીડા કરતો !
નિયંતા ! નિજ-નીતિ કેરો ક્યારે તું બદલો કરતો ?

(૮)

પાપ કરે તે જીવે જગમાં ! પુન્યાત્મા ! જલદી જાયે !
શ્વાન સઘળાં સ્વચ્છંદે દેખું બેડી થકી ગજ બંધાયે !
સિંહ ફરે જો જંગલ વિષે ! ઉંદર ઘરમાં ભટકે છે !
પરમ-કૃપાળુ ! ઇશ્વર ! તુંજને અપયશનો ડર ઓછો છે ?

(૯)

જન્મ મરણની કમતા ઇશ્વર ! કેમ ? કંઈ તું ના કરતો !
બાળક હોય તે પ્રથમ જાયે ત્યાર બાદ બુદ્ધો મરતો !
આંખ વિષે તો અશ્રુ લાવી પિતા શ્રાધ પુત્રનું કરતા !
સત્ય વદો હો ! સ્વામિ મહારા ! એનું નામ છે ઇશ્વરતા ?

મૃગને બિન માટે કળાવાનની માગણી.

હરિગીત.

મૃગ—મમ ચર્મની ચોળી કરો ! વળી અંસ્થિની માગા કરો !
 રુદાય માસનું લક્ષણ કરો (પણ) જીવતાં બિન ગજબ્યાં કરો.
 સુ-સ્વર મધુરો બિનનોં, હું રાહ ભૂલ્યો દશ દીધનો !
 પ્રાણાન્તમાં આનંદ ખરો ! જે સાંભળું બિનના સૂરો.

ગઝલ.

કળાવાન—કળાને વશ મૃગો બનતા, જીવન દરકાર નથી કરતા !
 શરો—પ્રહાર મીઠા ગણતા ! કળાને તે' નહિ તજતા !
 અરે ! કિરતાર ! કૃપા તહારી ! અલેદી લાવના ભારી !
 કળાને ભોક્તની ચારી ! બની નિઃસ્વાર્થ, લીલા તારી !

હરિગીત.

પ્રણય—પ્રણયી સાથે મરે ! એ કાયદો 'કુદરત' કહે !
 આ બિનથી શિક્ષણ મળે ! જે મૃગ પ્રાછળ તૂટી પડે !
 કળાને ભોક્ત ગયાં સાથે ! નિહાળ્યું તે કળાવાને !
 અહો ! કિરતાર ! કહું તુજને ! મને પણ મર્ણ સાથે દે !

નામદાર શહેનશાહ પંચમ જ્યોર્જને આશીર્વચન.
હે ભૂપ પંચમ જ્યોર્જ ! આ તમ રાજ્ય અહીં અવિચળ રહે !
ધ્રુવ જેમ સ્થિર રહે અજમાં ત્યમ સ્થિર સ્થિતિ યશની લહે !

દીર્ઘાયુ હો !

બહુ માન હો !

સુખ-શાન્તિમાં હરનીશ રહે !

આશીષ દઉં નૃપ ! વિશ્વમાં જય જય ધરોધર થઈ રહે !

(૨)

જય મિત્ર રાજ્યનો થઈ સદા, અરિગણ તણે પરિહાર હો !

ખિટન વિજયધ્વજ વિશ્વમાં નિશદિન સદા ઉડતો રહે !

અમિત્રુષ્ટિ હો !

મુરસૃષ્ટિ હો !

વર્ચસ્વ વસુધાનું થઈ હો !

પ્રભુની કૃપાને તમ શિરે નૃપ ! નિત્ય બસ અભિષેક હો !

(૩)

ધૃષ્ટિ સદા અતિ હર્ષથી શુભ સંતતી તણી વૃષ્ટિ હો !

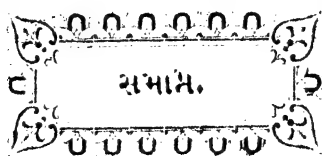
વધે તાજનું બહુ તેજ વળી સુરલોકની સમૃદ્ધિ હો !

અતિ શ્રૌય હો !

વળી ધૈર્ય હો !

પ્રતિભા તણી વિભૂતિ વધે !

મહારાણી મેરી સદા નૃપવર ! મુબારક હો ! તમે !!

• શ્રીરજ •

જાહેર સુચના

આ કાવ્યમાળામાંથી કોઈએ “પ્રયોજક”ની રજા
સિવાય બીજે કાવ્યો છપાવવાં નહિ સદુપયોગ માટે
પુછતાં તુરત રજા મળશે.

લી. “પ્રયોજક”

સ્વામીનારાયણ સંપ્રદાયનું ઉત્તમ પ્રાસાદિક સાહિત્યવાળું
કવચ કાઠીઆવાડ અને ગુજરાતમાં માન પામેલું અપૂર્વ માસિક

“સત્સંગ વિજય”

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૧૫ પોસ્ટેજ સહિત

શ્રીજીની રંગીન છબી ભેટ મળે છે. હજારો સંતો ને
લાખો હરિજનો ગામને શહેરોમાં વાંચે માટે જાહેર ખખર
આપનારને સારો લાભ છે. આહુકો પુરતી નકલો માટે તુરત
આહુક થઈ ભેટની છબી મંગાવો.

લખો:— “સત્સંગ વિજય” ઓફીસ.

વજુ કંદોઈના હેલામાં—વતમનગર.

પ્રહ્લા, વિષ્ણુ અને મહેશ.

પ્રહ્લા જેમ સૃષ્ટિને જન્મ આપે તેમ અમારી આત્મ-
નિગ્રહ ગોળીઓ મનુષ્ય શરીરમાં નવાં જીવ
નતત્વો ઉત્પન્ન કરે છે.

વિષ્ણુ જેમ સૃષ્ટિનું પાલન કરે છે તેમ અમારી આત્મ-
નિગ્રહ ગોળીઓ બળ તથા જીવનનું પાલન કરે છે
અને.

મહેશ જેમ સૃષ્ટિનો સંહાર કરે છે તેમ અમારી આત્મક
નિગ્રહ ગોળીઓ રોગ તથા નબળાઈનો નાશ કરે છે.

આ પ્રમાણે ત્રણે દેવોની શક્તિને ધારણ કરનારી
આ ગોળીઓ મનુષ્યના શરીરને આરોગ્ય, બળ, તેજ
અને દીર્ઘાયુષ્ય આપે છે.

કિંમત-ગોળી ૩૨ ની ૬૫૦ ૧ નો રૂ. ૧ એક.

વધારે જાણવા માટે અમારું કાનશાસ્ત્ર ગ્રંથવા
પ્રાઈસલિસ્ટ મંગાવો.

ગોળી.

રા. રા. ઉત્તમ મુદ્રા ઉચ્છેદન

રૂઝમનાળા

કાંપાલવતર-સુરત.

નં. ૧૦૦૦

અમુકિતે ગોવિંદજી.

જામનગર-ગાંધી ૧૬.

અત્યંત કૌવત અને દીર્ઘાયુષ આપનારી ધાતુ પૌષ્ટિક ગોળીઓ.

આ ગોળીઓ ગમે તેવી કમતાકાદને દુર કરી, લોહીને સુધારી, લોહીનો જગાડ, નબળાઇ, જ્ઞાનનંતુનું ઢીલા પડવું, સ્વપ્ન પિશાચ કે કુટોવથી ધાતુનું જવું, યાદશક્તિનું કમી થવું વગેરે સમસ્યાનું દરેક ઉપર એ ગોળીઓ અસરકારક ઇલાજ છે. અને એ ગોળીઓ દરેક માણસને જળ તથા પુષ્ટિ આપી વીધેને વનારી લોહીને સુધારી દીર્ઘાયુષ અક્ષે છે એજ એનું મહત્વપૂર્ણ છે.

અત્યાર અર્જુનનાં એ ગોળીઓ માટે જે મોટા માનવંતા મહાદેવ તરફથી નબળાઇ થવાં છે તે ધ્યાન સાહસ આપનારાં નીકળ્યાં છે. એજ એની પહેલી કલેશ છે. ગોળીઓ તદ્દન વનસ્પતિનીજ બનાવેલી અને કોઈ પણ જાતની પરેશ પાળવાની હોતી નથી. અમારી ગોળીઓ ગરીબ તવંગર એક સરખી રીતે વાપરે તે માટે એની કીંમત ગોળી ૪૦ની ડબ્બી એકની માત્ર રૂપીઆ એક પોરટેજ જુદું.

નમુના માટે તમારું આજ્ઞાની ટીકા બીડવાથી મફત મોકલેલામાં આવશે. અત્યાર તમારું આજ્ઞાઉદાર એજન્ટો જોઈએ છે. આજેજ લખો:--

ગ્રીફ એજન્ટ.

એડર્સ ડી. આર.

મહેતાની કું.

બીજામાઈકે. બીલાથી નીચીયા.

દે.મહી પુરા ણીઆશેરી-સુ ત.

ઉંસગરાપરામેશન રોડ-મુરત.

સાહિત્ય પ્રેમી ! સત્વર વાંચો.

પ્રેમનો સર્વત્ર પોકાર થાય છે પણ દૈવીપ્રેમ ક્યાં ?
ઉપદેશ બહુ અપાય છે પણ દિવ્યોપદેશ ક્યાં ?
કર્તવ્ય બહુ બતાવાય છે પણ મહત્ કર્તવ્ય પાલન કયું ?
વાંચન વિશાલ છે પણ હૃદયંગમ વિષદ ચિતાર ક્યાં ?

તે તત્વો સાથે

ઉત્તમ ગૃહિણીઓનું ઉચ્ચ આદર્શ !!

આ સઘળું ગંભીર સાથે કોણ સમજાવે છે ?

સાહિત્ય સમ્રાટ બંકિમચાપુત્રના હૃદય તરંગથી રંગાએલ—
નામદાર વડોદરા સરકાર તરફથી લાયઝેરી માટે મંજૂર કરેલ—
સત્ય-વિવેચક-વાર્તા વારિધી-સાહિત્ય-ચંદ્રપ્રકાશ પ્રભનાથ-આયુર્વેદ
રહસ્યાર્ક આદિ પ્રસિદ્ધ માસિકોએ મુક્તકંઠે પ્રસંશા કરેલ—
શ્રીયુત્ છગનલાલ હરીલાલ પંડ્યા અને શ્રીયુત્ વિભાકર
આદિ સાક્ષર વર્ગે વખાણેલ—

માલ એકલી મૃણાલિની- નવલકથા.

પૃષ્ઠ ૨૦૦, પાકું એમ્પોસિંગ પુઠું કિં ૧-૪-૦ કાચું
બોર્ડનું પુઠું કિં ૧-૦-૦ આજેજ મંગાવો.

✠“પ્રેમ ગુચ્છ”✠

આ પુસ્તક વિષે મી. બી. કે. લીલાશી લખે છે કે:—“તમારું”
“પ્રેમ ગુચ્છ” ખરેખર પ્રેમથી વિભુષીત છે” કીંમત ૦-૪-૦.
આજેજ મંગાવો.

“બાળકવિ”

જામનગર-દ્રાડીઆવાડ.

મફત !

મફત !

મફત !

બાળમિત્ર માળાનાં પુસ્તકો.

દરેક મા બાપને ઉત્તમ તક.

પોતાનાં બાળકોને સદ્ગુણી અને ડાહ્યા બનાવવાને, તેઓને ધાર્મિક અને નૈતિક શિક્ષણ આપવાને; વ્યવહારિક અને વૈજ્ઞાનિક પાઠો શીખવવાને તથા જમાનાની પ્રગતિ સાથે તેઓને ઉન્નતિ પથમાં આગળ વધારવામાં “બાળમિત્ર માળાનાં” દરેક પુસ્તકો સહાયરૂપ થઈ પડ્યાં છે, વરસમાં બાર પુસ્તકો પ્રગટ થશે. માટે જલદી ગ્રાહક બનો. આજ સુધીમાં સાત પુસ્તકો બહાર પડી ચુક્યાં છે. વાર્ષિક લવાજમ પુસ્તકોના ખર્ચ જેટલુંજ માત્ર રૂ. ૦-૧૨-૦ સખવામાં આવ્યું છે.

ગરીબ બાળકો કે જેઓ લવાજમ ભરી શકે તેમ ન હોય તેઓને આ માળાનાં તમામ પુસ્તકો ટપાલ ખર્ચના છ આનાની પોષ્ટની ટિકીટો મોકલવાથી મફત મોકલવામાં આવશે. માત્ર થોડી નકલોજ સિલકે છે માટે તાકીદે લખો:—

વ્યવસ્થાપક

બાળમિત્ર કાર્યાલય કરાંચી.

સચિત્ર માસિક વાર્તા સીરીઝ.

પુષ્પહાર.

દર માસે વિદ્વાન લેખકોની રહસ્યમય વાર્તાઓ
અને મનહર રંગીન ફોટાઓ, સુંદર કાવ્યો,
વિનોદકુંજ, વગેરે સાથે નિયમિત પ્રગટ
થાય છે.

આખા મુજરાતમાં આ એક જ સસ્તા મૂલ્યની વાર્તામાળા
છે. દરેક ગ્રાહકને શરૂઆતમાં ત્રણ ભેટો મળશે. દીવાળીનું
ખાસ પુષ્પ સાત સંપૂર્ણ વાર્તાઓ અને મનહર ફોટાઓ સાથે
બહાર પડ્યું છે. ૬ મહિના મૂલ્ય માત્ર રૂપિયા એક પોસ્ટેજ
સાથે વીં પીં જુદું. નવી ધનામ માળા ચાલુ થઈ છે.
નમુનાની નકલ માટે બે આનાની ટીકીટ ખીડવી. દીવાળીના
ખાસ અંક માટે સાડા ત્રણ આનાની ટીકીટ ખીડવી. દરેક
સ્ત્રી પુરૂષે વાંચવા લાયક સુંદર આઠ ફોટા સાથેનું સચિત્ર
“ગૃહલક્ષ્મી” તોવેલ માત્ર અઢી આનાની ટીકીટ ખીડવાથી
મોકલવામાં આવશે.

લખો:—મેનેજર “પુષ્પહાર” બેંગમપુરા—સુરત.

એન-ટ-નાથુભાઈ પરભુદાસ બુકસેલર.

મોટી ધડીયાળ આગળ દાળીયાશેરી સામું—સુરત.

“ અલોપ રત્ન. ”

ખરવાણી નરેશ શ્રીમંત રણજીતસીંહજીના
“ *The lost jewel* ” પ્લોટ ઉપરથી
એક અતી ઉત્તમ સંગીત નાટક
કર્તા

રામચંદ અધવર્યુ

પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી હુ હીઝ હાઇનેસ “વાંસદા સ્ટેટ”
“રસનો કટકો” ફક્ત થોડીજ રહીછે. જલદી મંગાવો.

કી. ૧-૦-૦ (પોસ્ટેજ જુદું.)

તા. ક. કોઇપણ નાટક કુંપનીએ ભજવવા
માટે નાટક રાખવો હોય તો આપવામાં આવશે.
કાગળ પત્રનો વહેવાર ચીફ એજન્ટને કરવો.

ચીફ એજન્ટ

મેસર્સ કીશોરલાલ રંગીલદાસ મહેતાની કું.
વાંસદા સ્ટેટ B. K. Ry.

સાહિત્યના શોખીનાને ખુશ ખબર
લેખક:-મુસાફિર પંડોળીકરનું લખેલું પુસ્તક બહાર પડ્યું
મંગાવો દંપતી ગઝલ માળા મંગાવો

—આ પોણોસો ગઝલોથી વિભુષીત છે—

ગુજરાતી સાહિત્ય બહાર નહિ પડેલ! સુખોષક ગઝલોના સમુદાય દંપતી ગઝલ માળામાં છે દરેક મનુષ્ય પોતામાં સમાવેશ પતીવ્રતિ-ઓને સમજી પોતાનું ભવિષ્ય સુધારી શકે છે. મનુષ્યોની શારીરિક માનસિકને આધ્યાત્મિક ઉન્નતિ શી રીતે થાય. સંસારમાં આદ્ય રમણી રત્નો કેવાં હોવાં જોઈએ તથા તેઓને પાળવા યોગ્ય નીતિ ધર્મ વગેરેનું રહસ્ય ઉત્તમ ઉપદેશમય આ લેખવાનાં આપ્યું છે.

જલાપુર-અમદાવાદ } પ્રકાશક.
લીખાભાઈ છાયાલાલ ચાંદરી.
 એડીટર-‘દંપતી હિતેચ્છુ’

—આ લેખકનાં લખેલાં પુસ્તકો—

નયનચંદ્ર ને પ્રેમ લક્ષ્મી...	....	....	નોવેલ ભાગ ૧ પકરણ.
પ્રતિવ્રતા પ્રેમદા	...	...	નોવેલ પકરણ.
ભજનામૃત માળા...	...	...	કાવ્યો ૩૦૦.
મુસાફિર-કાવ્યમાળા	...	...	કાવ્યો ૧૦૮.
રસિલી વાર્તામાળા...	...	...	રસમય વાર્તા ૩૫.
કુસુમ-ચંદ્ર ત્રીઅંકી નાટક લખાય છે.			

આટલી ખુદો છપાવવા ઈચ્છનાર સાહિત્યના શોખીન સદ્ગૃહસ્થ નીચેના કોઈપણ ઠેકાણે પત્ર વ્યવહાર કરવો.

લીખાભાઈ કે. લીલાશી લેખક
 મહીધરપુરા દાળીઆશેરી-સુરત. ડાહ્યાભાઈ શામેશ્વર વિપાહી.
 પંડોળી વાચા આણંદ પી. સી. રેલવે.

“પાટીદાર સુબોધ કાવ્યમાળા.”

ભાગ ૧ લો.

નીચેના કોઈપણ ઠેકાણેથી સાડા છ આનાની
ટીકીટ ખીડવાથી મળી શકશે. સામટી પ્રતો માટે પણ
ખટોખસ્ટ કીધેલ છે.

૧ પ્રયોગક એન્ડ પ્રકાશક મી. “ભાતારી” મહાશ્વરપુરા
દાળીઆગેરી સુરત.

૨ મી. ડાહ્યાલાલ સામેશ્વર ત્રીપાઠી મુ. પટેળી વાયા આણંદ

૩ મેસર્સ ટી. આર. મહેતા એન્ડ કો. ડે. સગરામપુરા
મેઘનિ રોડ સુરત.

૪ મી. કે. મી. મજમુદાર વકાલ વાંસદા સ્ટેટ.

૫ મી. બાબાનાદજી. પટેલ મુ. પુણા વાયા કાકરાણાડી (સુરત)

૬ મેસર્સ કૌશરીલાલ રંગીતદાસ મહેતા એન્ડ કો. વાંસદા સ્ટેટ.

૭ પાટીદાર ટ્રેડિંગ કંપની લી. આ બાક્ષ નં. ૪૧૧૧ જોહાન્સબર્ગ.

પાટીદાર સુબોધ સંગ્રહ નામની બુક ૪ ચેન્સે
જોહાન્સબર્ગને શીરનામે મળી શકશે.

